

Nok pensjon?

Etter pensjonsreformen: effekter av ny folketrygd,
tjenestepensjoner og AFP

Pensjonsforum 8. juni 2018

Jon M. Hippe, Fafo og Hans Gunnar Vøien Lillevold&Partners

Samspillet mellom folketrygdpensjonen og arbeidsmarkedsbaserte pensjoner i Norge: politiske prosesser og utfall

---

Samarbeid mellom Fafo (Hippe og Midtsundstad) og Institutt for samfunnsforskning (Grødem og Haglund). Pensjonsberegninger i i samarbeidet med Aktuarfirmaet Lillevold&Partners.

Hovedområder i prosjektet:

- Hvordan reformen av alderspensjonen i folketrygden utløste endringer i arbeidsmarkedsbaserte ordninger (modul I),
- Hvilke konsekvenser endringene samlet har hatt for sammensettingen og nivå på framtidige pensjoner og for arbeidstakeres tilpasninger på arbeidsmarkedet (Modul II).
- Å studere den rollen partene i arbeidslivet, myndighetene og andre sentrale aktører hadde i pensjonsreformene, og hvordan de samlede endringene ble kommunisert til et større publikum (Modul III).
- I tillegg en internasjonal sammenligning av tjenestepensjonenes utvikling og fagbevegelsens rolle i ulike Europeiske land. Spesialnummer av tidsskriftet Transfer (Transfer nr 1-2 2018) (Modul IV).

Ny rapport

Hva er de samlede pensjonsmessige virkningene av endret folketrygd, AFP og tjenestepensjon?

Perspektiv

Den samlede reformen:

- folketrygden (2011),
- obligatoriske tjenstepensjoner i privat sektor (2006) (og endringer i tjenstepensjonsmarkedet),
- omleggingen av AFP i privat sektor (2008),
- endringene i AFP og tjenstepensjonene i offentlig sektor (2009)
- Med de siste endringene i offentlig tjenstepensjon 2018

“Governance”/regulering

- Utforming statlig system
- Lovregulering
- Tariffavtale
- Markedsbeslutninger

Pensjonsvirkninger:

- Dekning
- Sammensetning
- Kompensasjonsnivåer ved ulik arbeidsmarkedsatferd
- Pensjoneringsperioder

Sentrale variable: Alder og arbeidsmarkedsposisjon

Data

Inntektsdata for befolkningen – pensjonsgivende inntekt og lønn

TRIM-modell for framskriving av inntekt

Koblet til regnskapsdata via organisasjonsnummer – estimerer den enkelte bedrifts tjenstepensjon

Koblet til data fra Fellesordningen: Tariffdekning og AFP

Aktuarielle modeller for å beregne individuelle pensjonsbeholdning for alle komponenter – folketrygd, AFP og tjenstepensjon

Dekning av private tillegg til folketrygden – Norsk stiavhengighet. Er systemet på plass nå?

Privat sektor AFP – avtale i oppgjøret 2018 om to spor. AFP er en unik norsk institusjon

Offentlig tjenstepensjon – som i dag til og med 1962-kullet og ny påslagsmodell og privatlignende AFP fra og med 1963-kullet. Eneste i sitt slag?

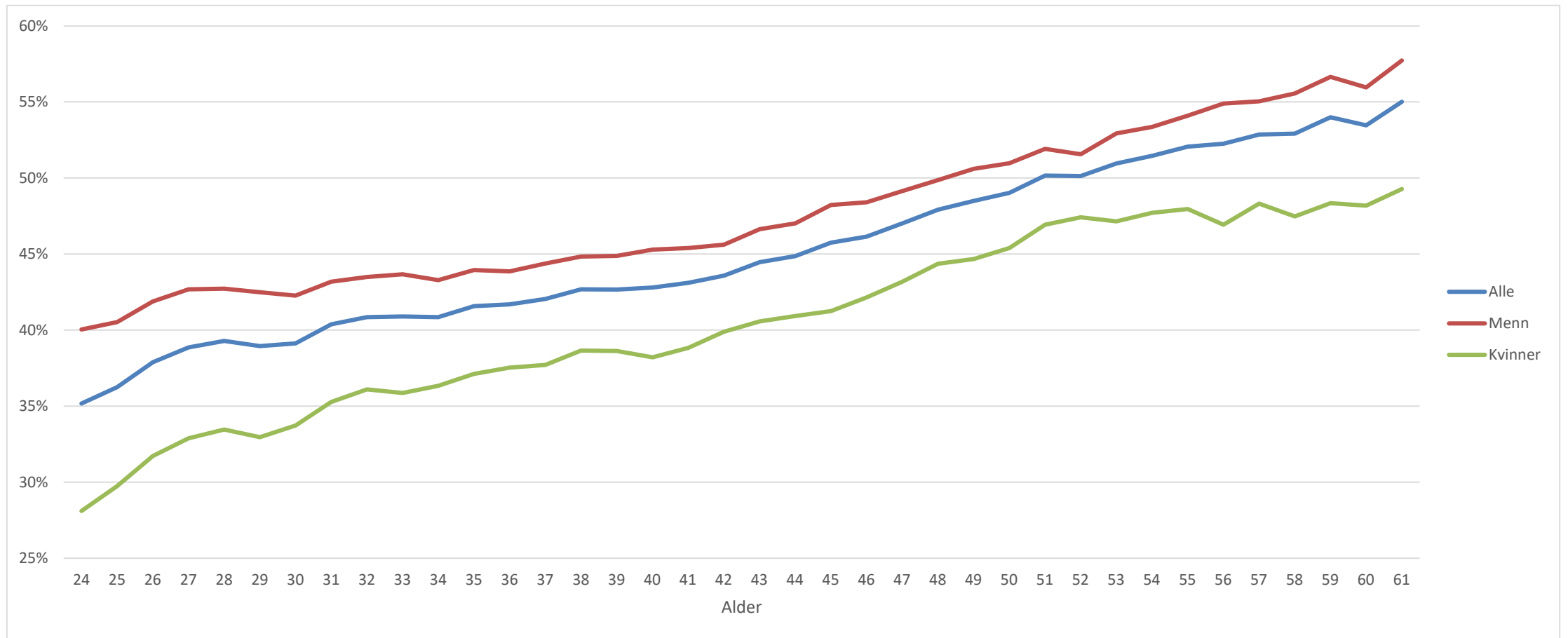
Privat tjenstepensjon – obligatorisk minstenivå

- Innskudd - 1,4 millioner arbeidstaker

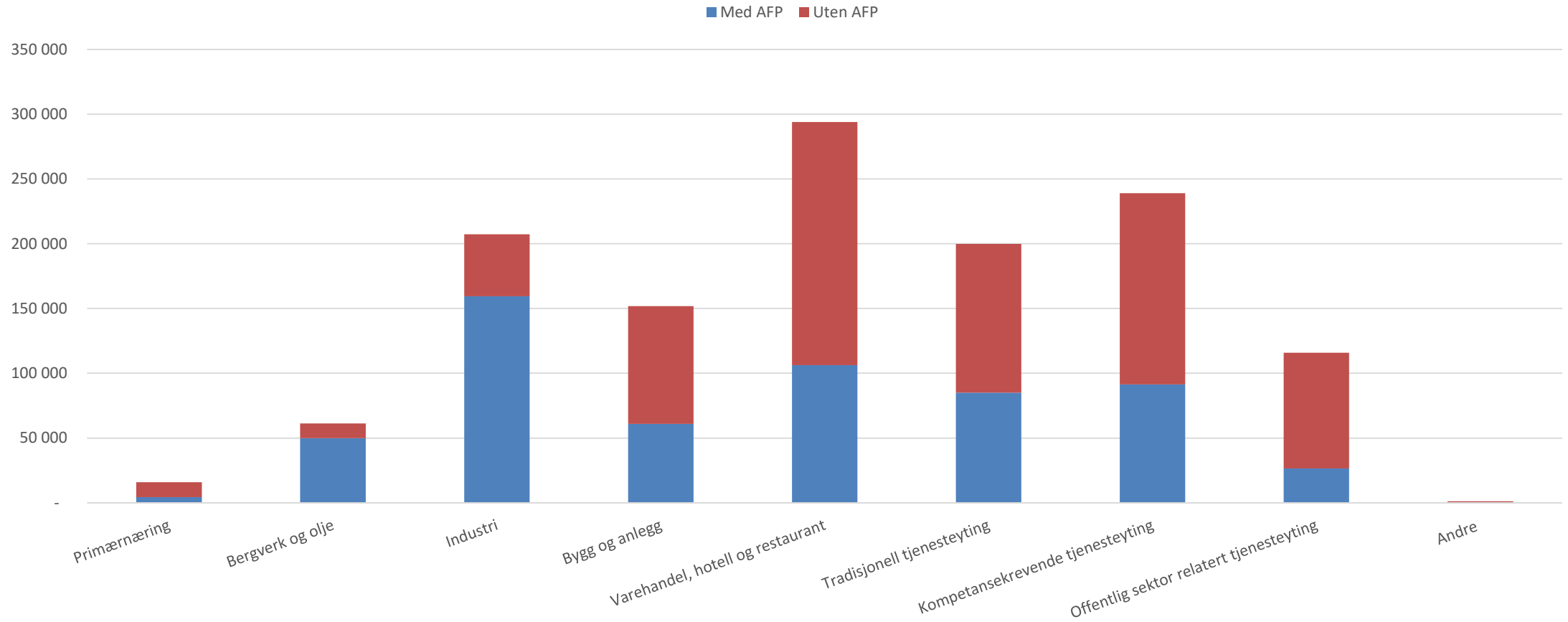
- Hybrid har lite omfang

- Ytelse avvikles (raskere enn i andre land?)

AFP-dekning 2014 for menn og kvinner, etter alderstrinn.

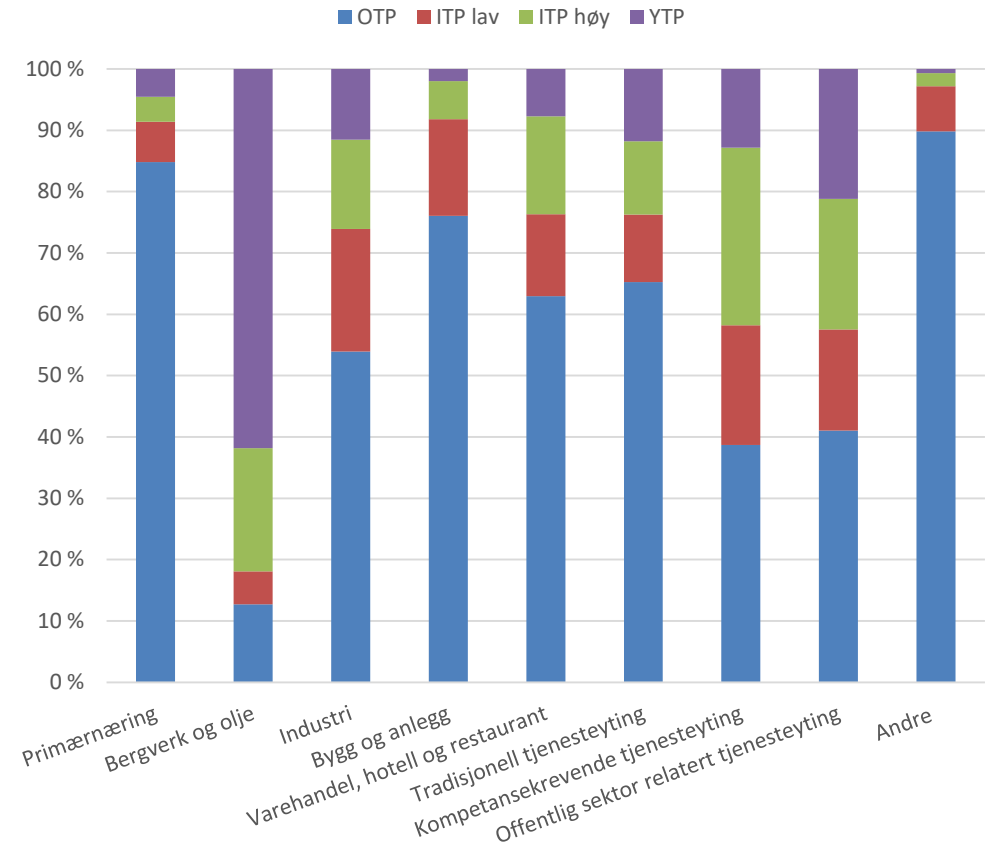
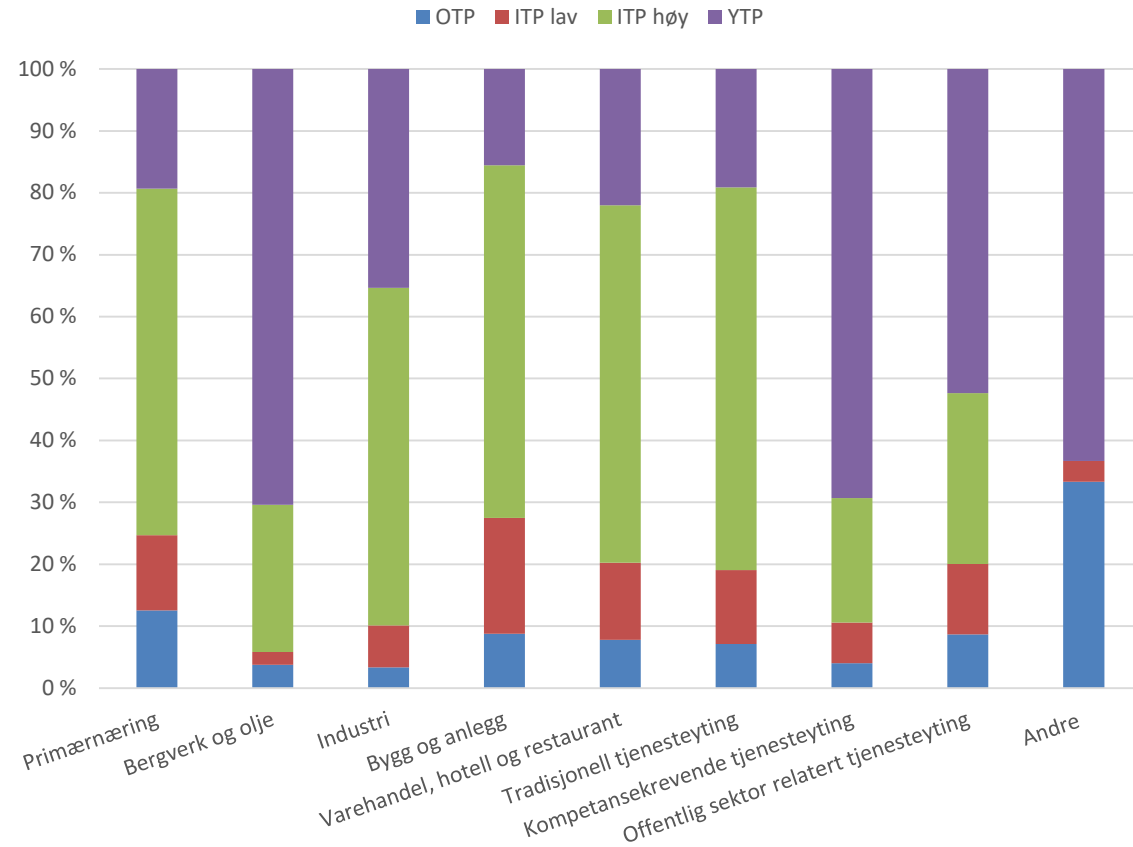

Tariffavtale og AFP-utbredelse etter næring i privat sektor. Antall ansatte.

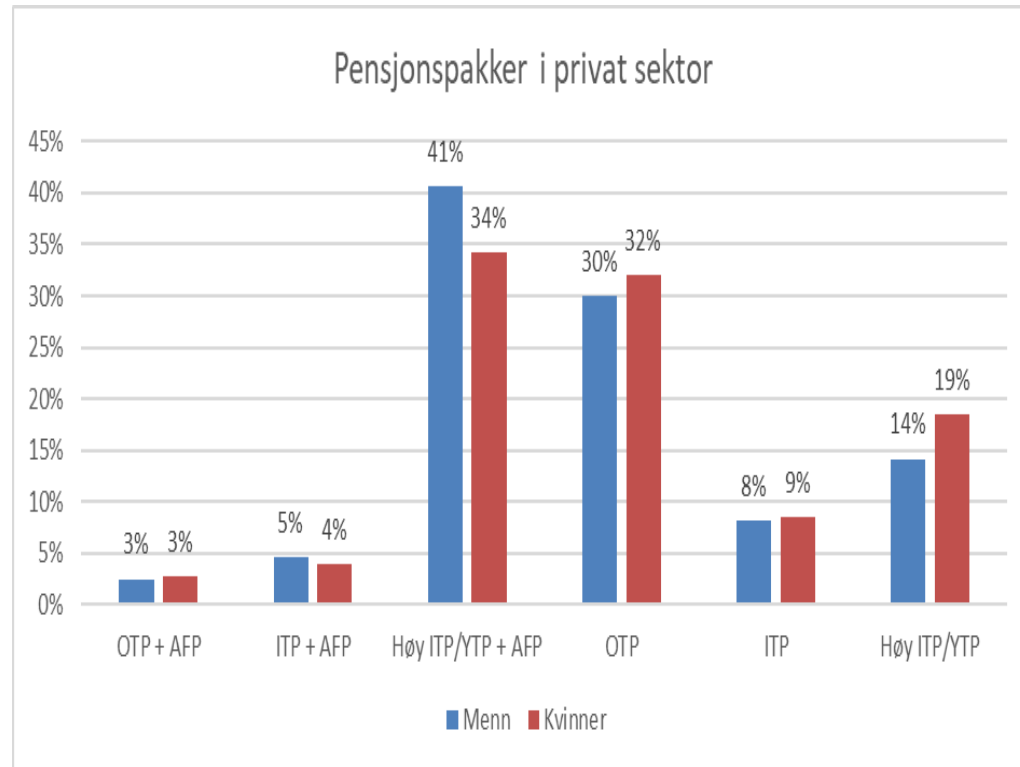

Fordeling av tjenstepensjoner i bedrifter med tariffavtale og AFP (venstre) og uten tariffavtale og AFP (høyre).

Pensjonsdekning: To-delning i privat sektor

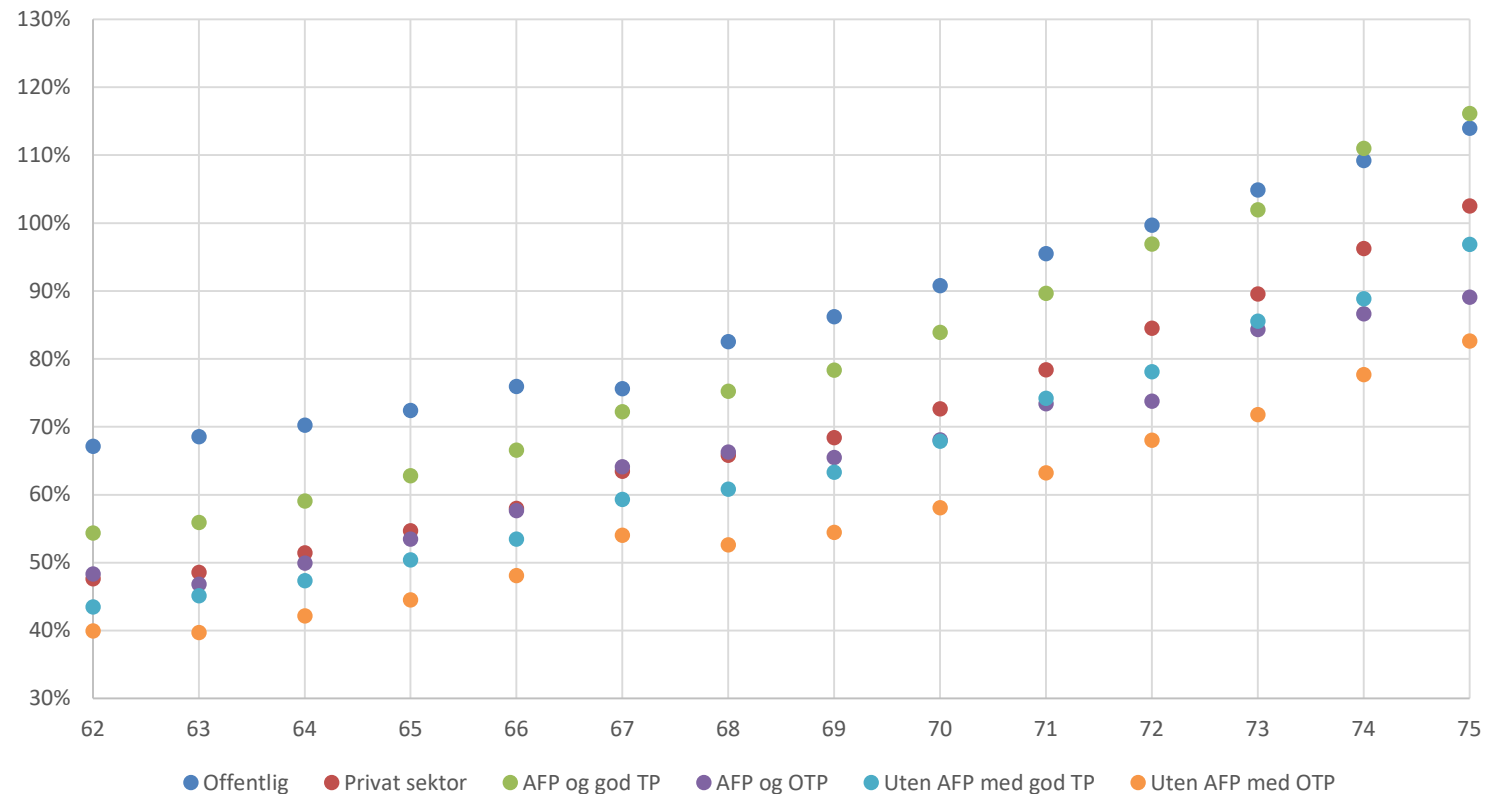
- Den utvidede pensjonsreformen har økt utbredelsen av tjenstepensjon gjennom lov (OTP) og AFP. Men, nye ulikheter
- Offentlig tjenstepensjon, den største ordningen
- To markerte grupper i privat sektor:
  - AFP og høy tjenstepensjon
  - AFP og OTP
- Samvariasjon AFP og kvalitet på tjenstepensjon - bedriftsstørrelse, næring og tariffavtale
- Et særskilt kjønnsperspektiv

Ulike settinger av fremtidig forlengelse av yrkeskarrierene

- Utgangspunkt: Arbeidskarrierer (inntektsforløp) som estimert av mikrosimuleringsmodellen TRIM
  - Basert på historikk for sammenlignbare personer i tidligere alderskohorter
- Forlengelse alternativ 1: Alle jobber til alder 67 år
  - Mye brukt som referanse
  - Innebærer en reell økning av yrkeskarrierene
- Forlengelse alternativ 2: Alle jobber til alder 69 år
  - Mer radikal forlengelse

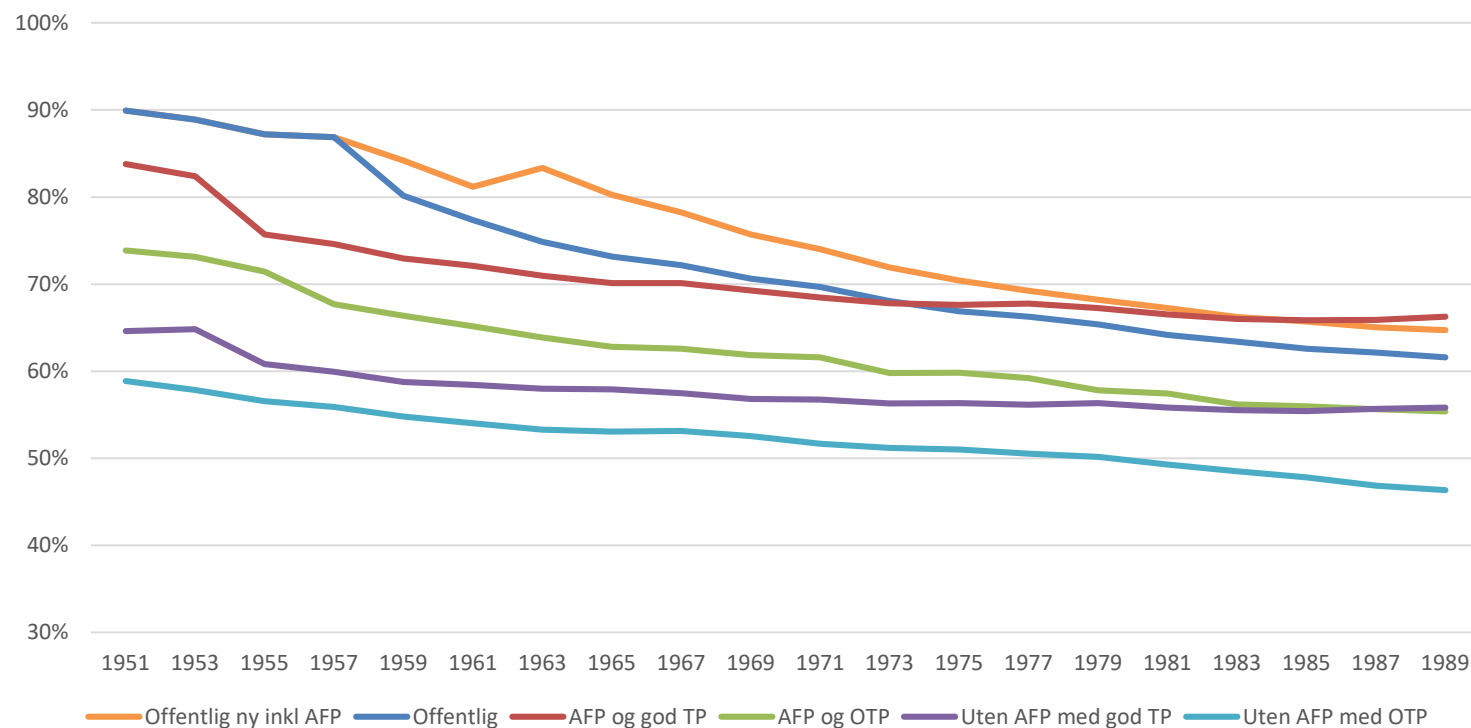
- Samtidig uttak av pensjon og avgang fra arbeidslivet
- Videreføring av samme tjenstepensjonsordning fram til pensjonering
- Alle pensjonskomponenter er omregnet til livsvarige størrelser for å kunne sammenlignes
- Pensjonsnivåer uttrykkes som prosent av gjennomsnittlig pensjongivende inntekt i alder 25-61 år

Pensjonsnivå etter avgangsalder og pensjonspakke

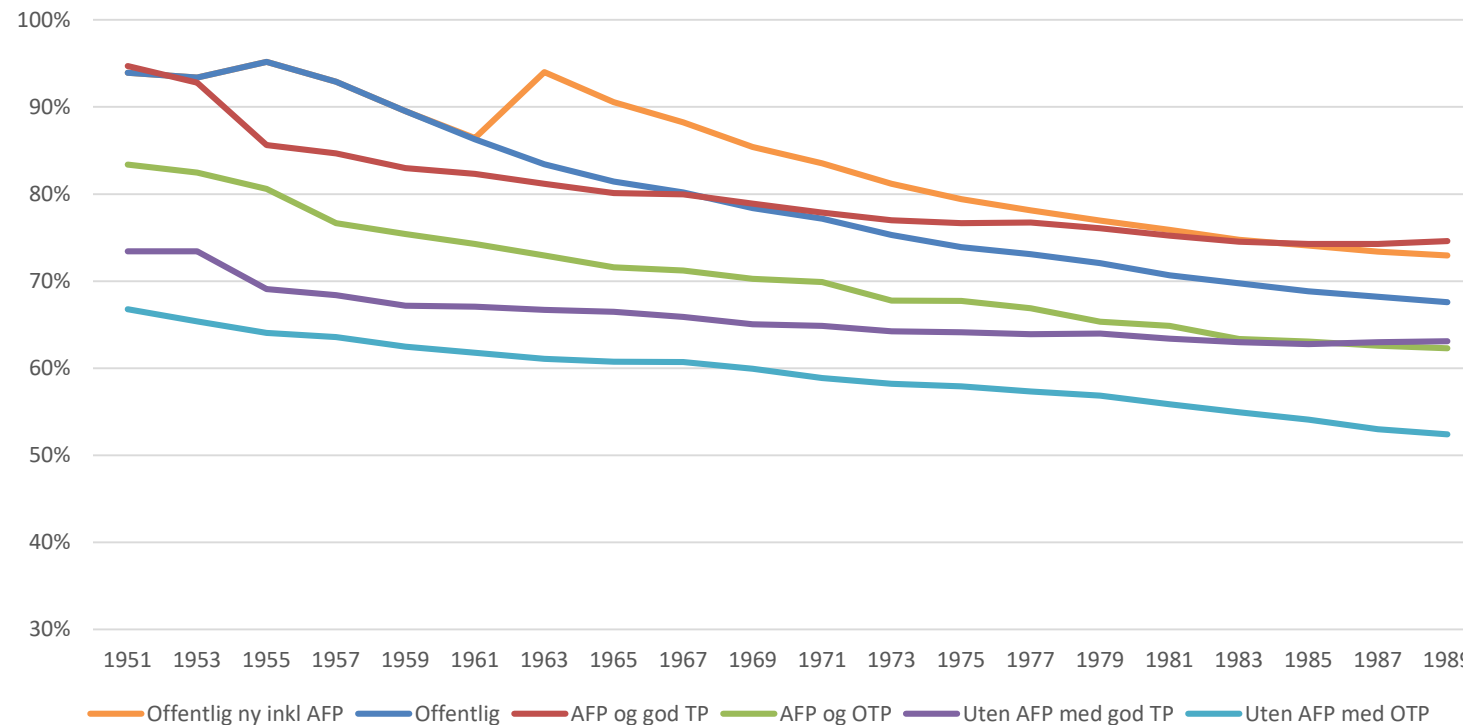
Pensjonsnivå ved uttak 67 år

Kompensasjonsgrader pr. årskull og pensjonspakke. Inntekt til og uttak ved 67.

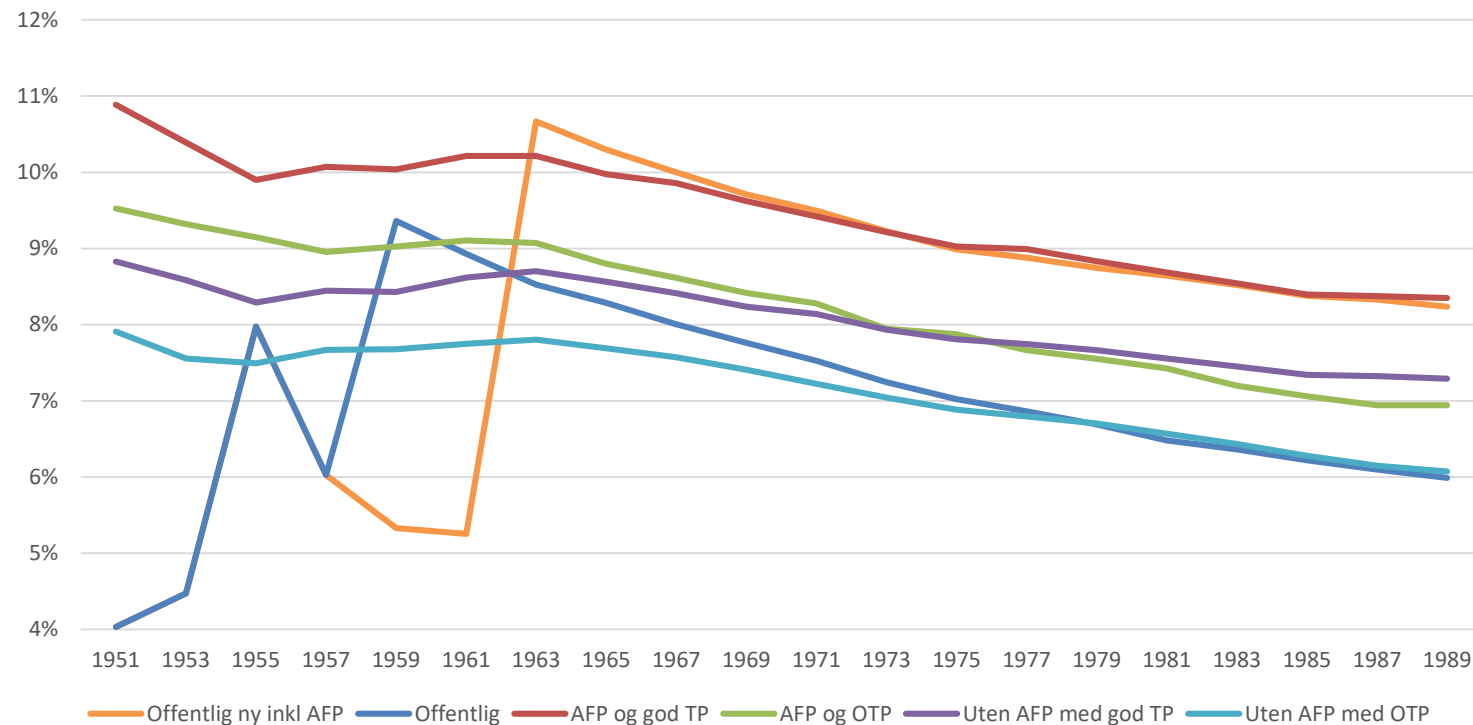
Pensjonsnivå ved uttak 69 år

Kompensasjonsgrader pr. årskull og pensjonspakke. Inntekt til og uttak ved 69.

Økt pensjonsnivå

Økt pensjonsnivå ved å stå i arbeid til 69 år i forhold til 67 år

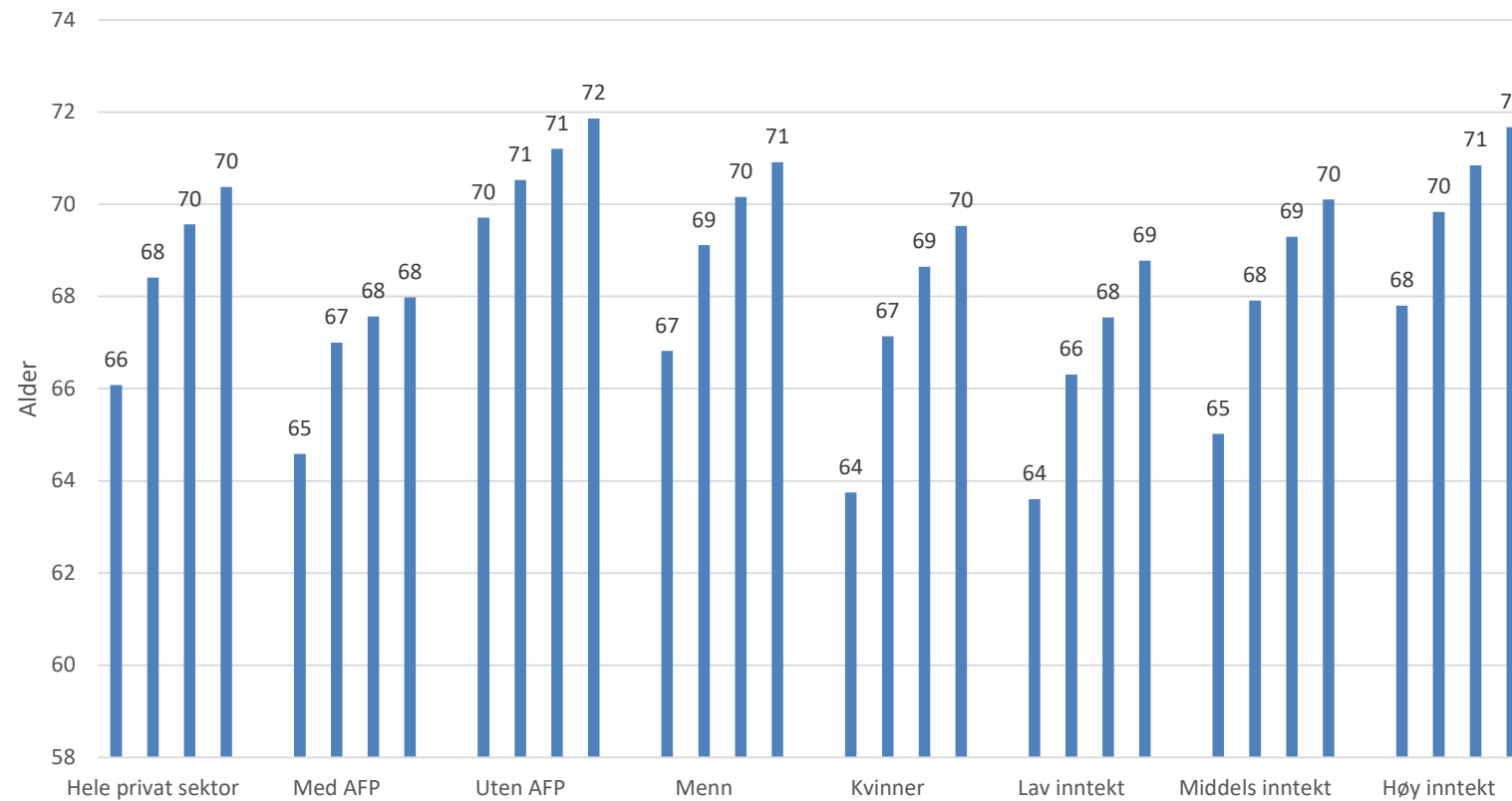

- Store forskjeller i pensjonsnivåer mellom grupper
  - Offentlig sektor og privat sektor med AFP på topp
  - Gruppen med kun OTP ligger an til pensjoner på omlag halvparten av snittinntekt med dagens karriereløp
- Virkningen av levealdersjusteringen er markant
  - De første pensjonistkullene etter reformen i 2011 ble i stor grad skjermet for konsekvensene
  - Fallende pensjonsnivåer uten betydelig forlengelse av karrierene
  - Reformerte tjenstepensjonsordninger gir bedre uttelling for lengre karrierer

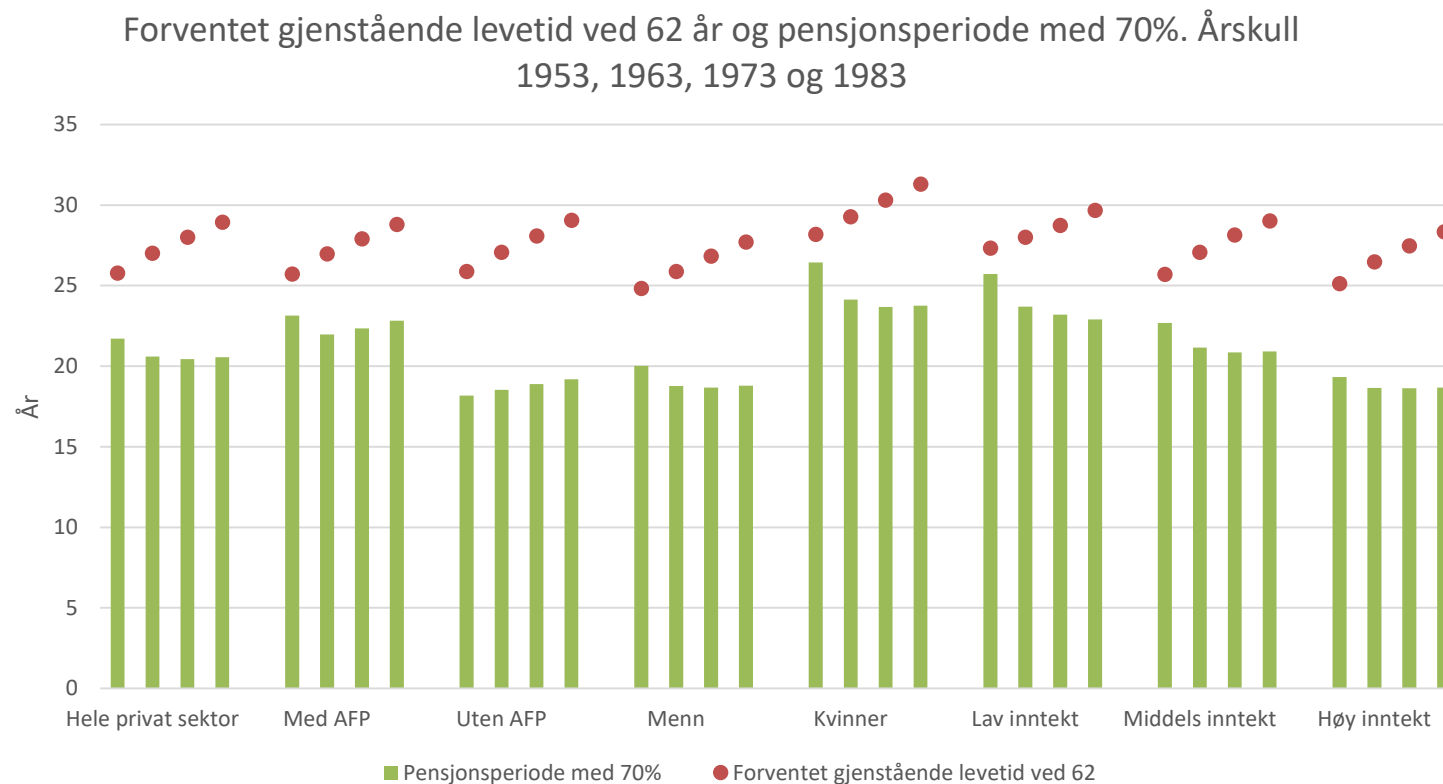
- Hvor lenge må ulike grupper arbeide for å oppnå ønsket pensjonsnivå?
- Vi fokuserer på privat sektor
- Mål for pensjonsnivå som vi regner på:
  - 70 % av gjennomsnittlig inntekt
  - 60 % av gjennomsnittlig inntekt
- Hvordan utvikler lengden på pensjonsperioden seg?

Median alder for oppnåelse av 70 %.
Årskull 1953, 1963, 1973 og 1983 i rekkefølge.

Pensjonsperiode og levetid

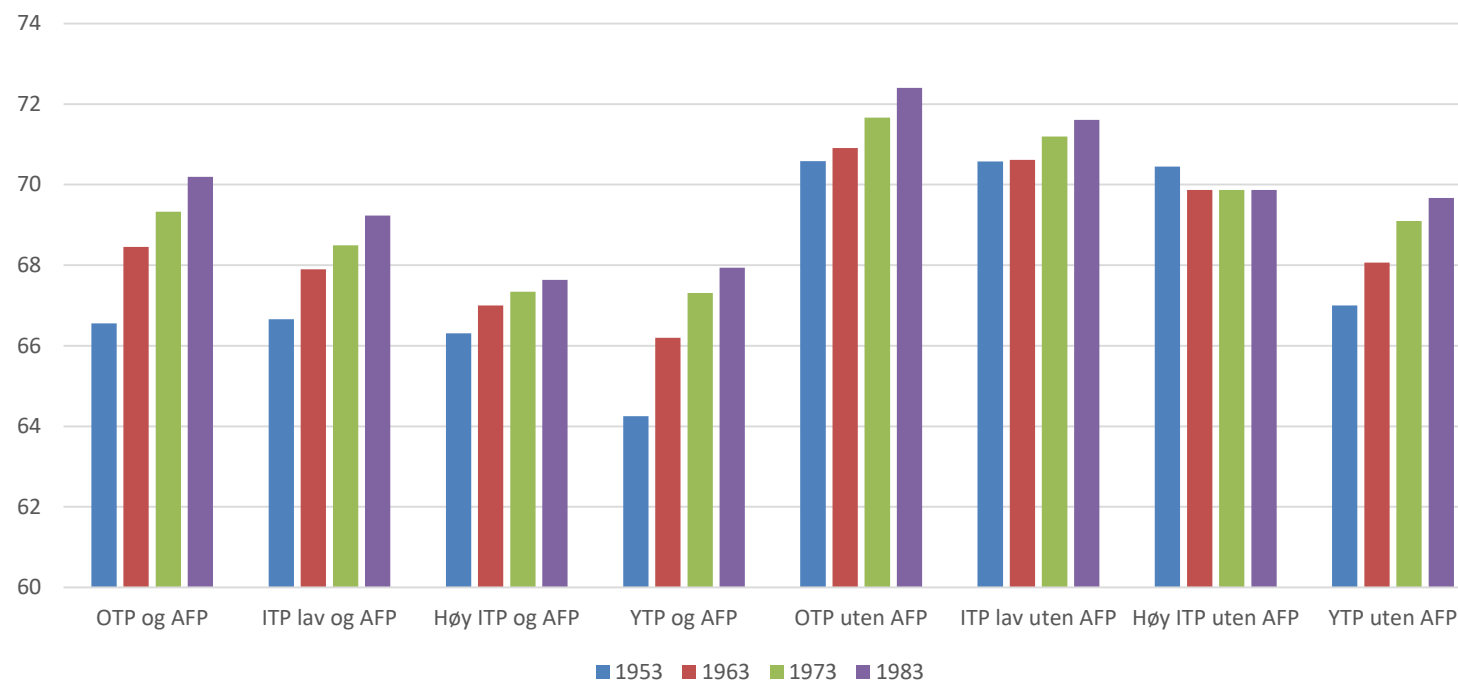

Kommentarer til figurene

- Oppnåelse av tradisjonelt pensjonsnivå krever forlenget yrkeskarriere på opptil 4 år for 1983-kullet sammenlignet med 1953-kullet
- Folketrygdens omfordelende virkning er sentral
  - Grupper med lavere inntekt kan gå av tidligere med 70% pensjonsnivå enn høytlønte
  - Samtidig er nivået i kroner da lavere
- Stor forskjell mellom AFP- og ikke AFP-tilknyttede på når 70% pensjonsnivå oppnås
- Trenden med økende pensjonsperiode er effektivt stoppet opp med pensjonsreformen
- Alternativet er lavere pensjonsnivåer

«Krav» til yrkeskarrierens varighet for ulike pensjonspakker

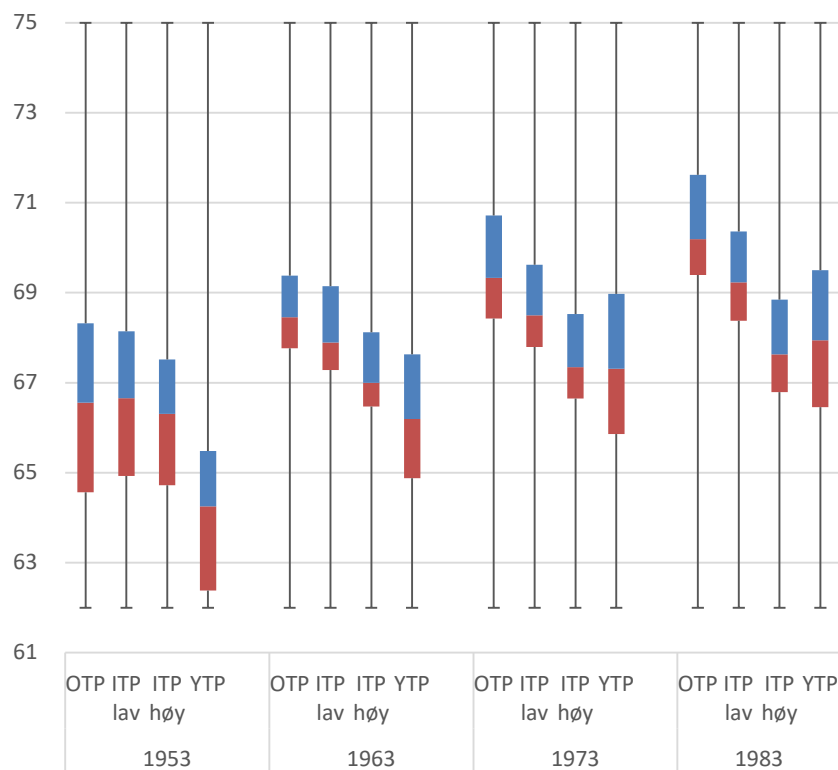
Median alder for oppnåelse av 70 % etter medlemskap i ulike pensjonsordninger i privat sektor

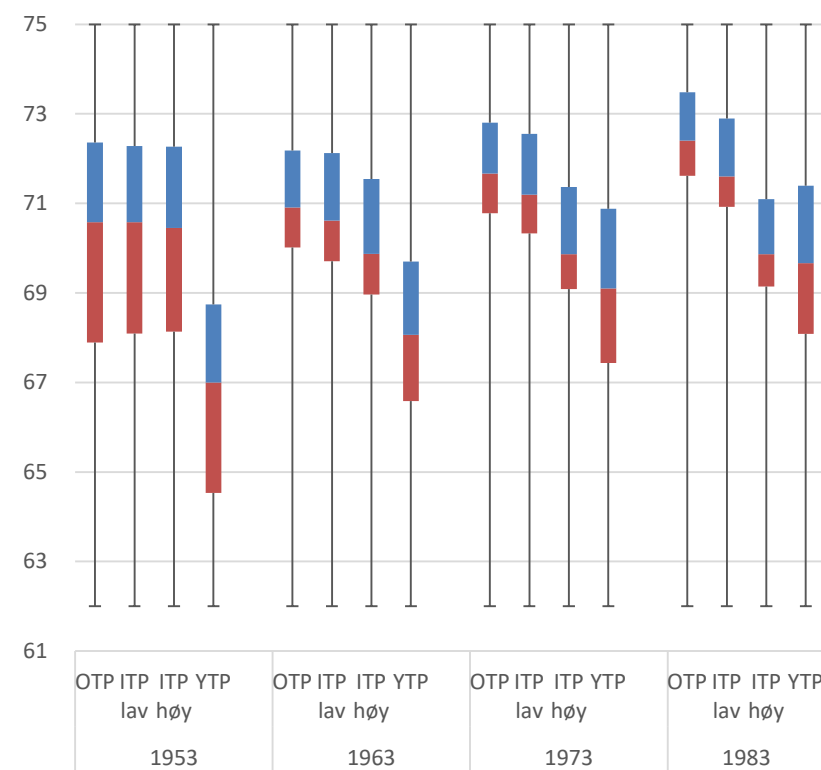
Spredningsbildet

-større spredning uten AFP

Alder når pensjonen tilsvare 70 % av lønnen.
Med AFP.

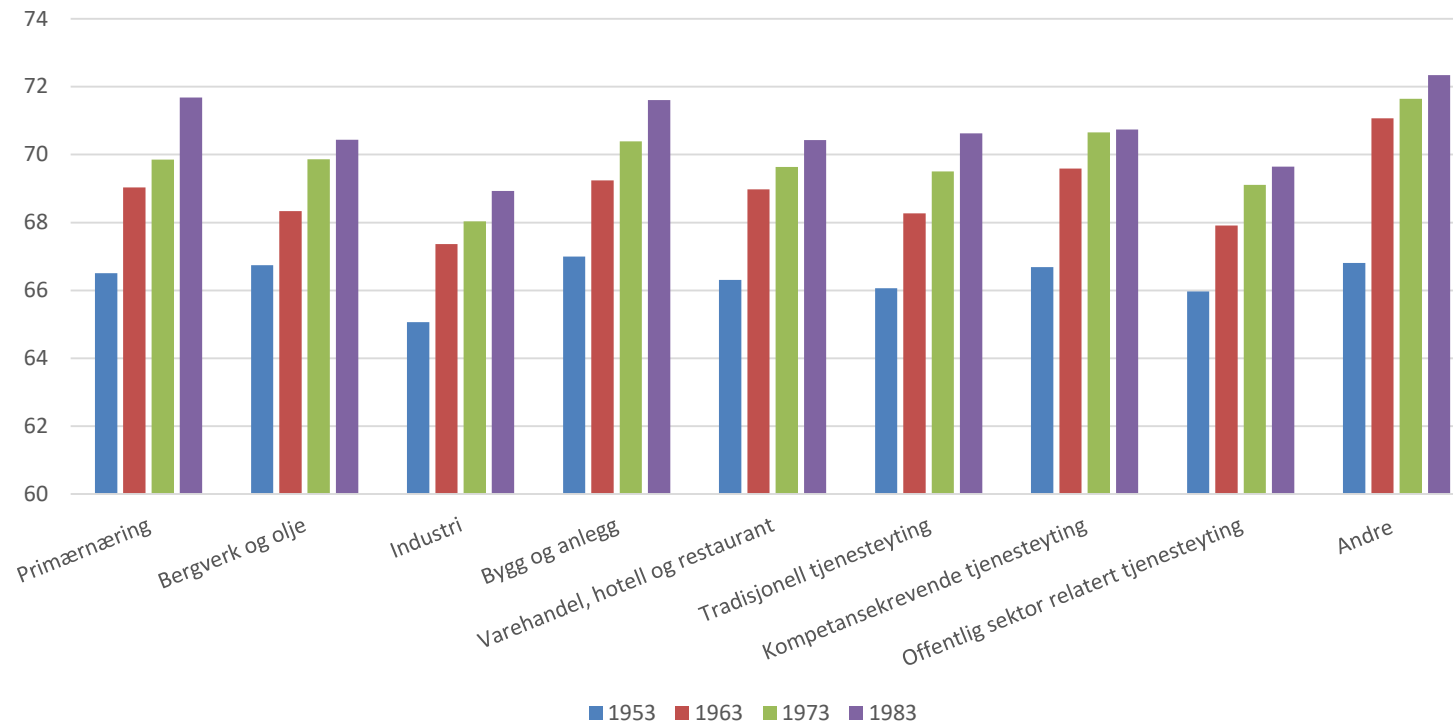
Alder når pensjonen tilsvare 70 % av lønnen. Uten AFP.

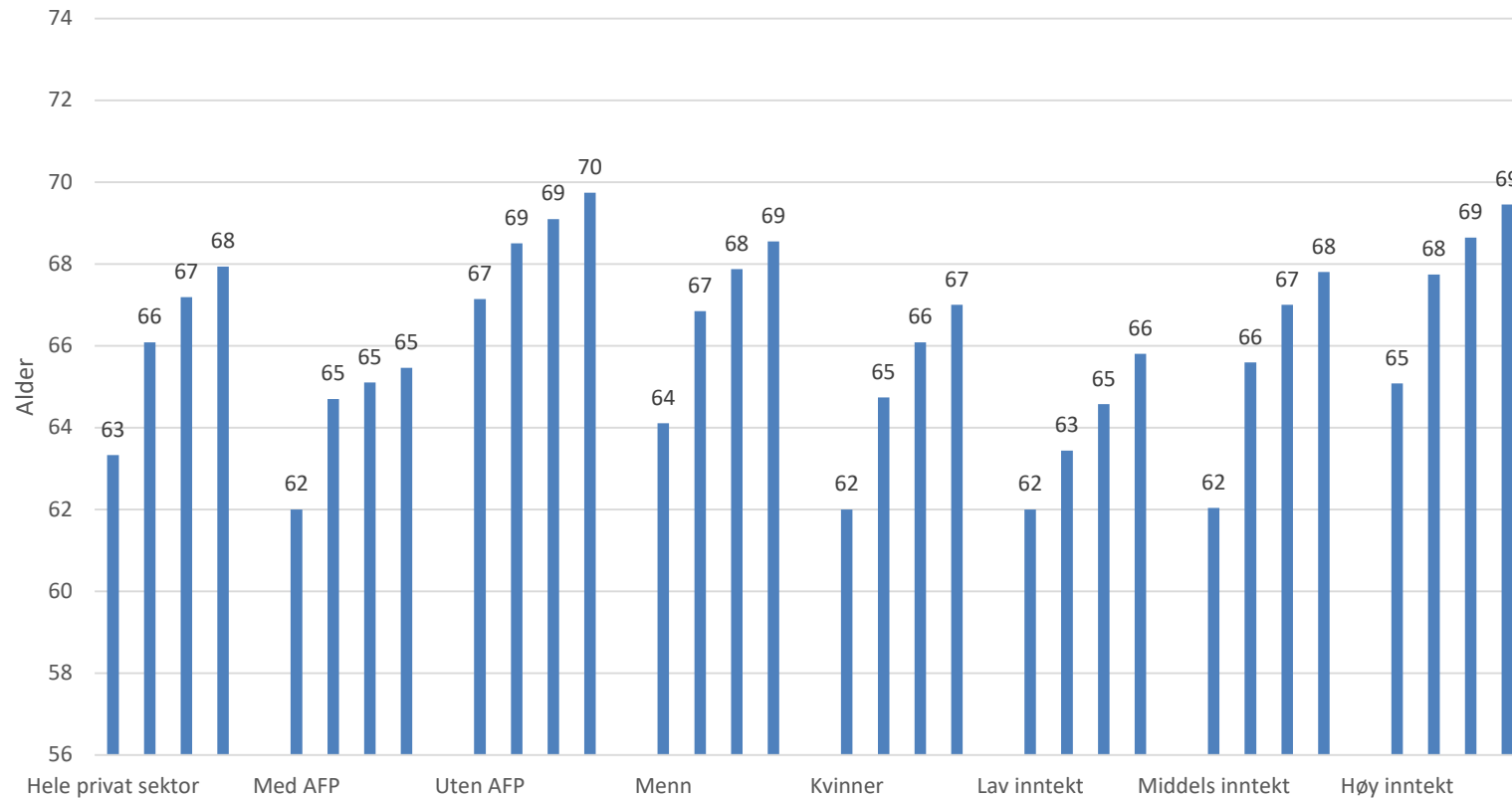
Variasjon for ulike næringer

Median alder for oppnåelse av 70 % kompensasjonsnivå

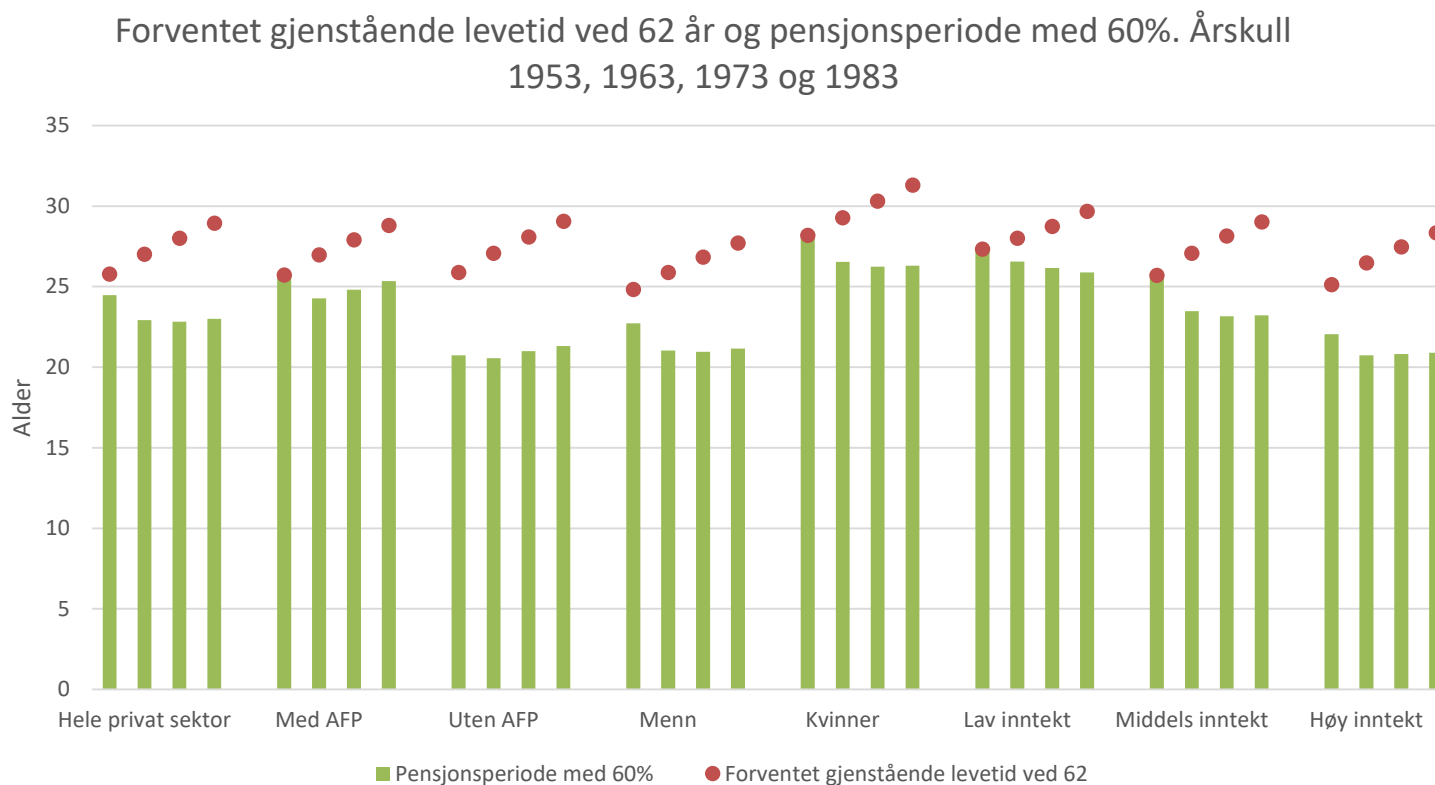

- Pensjonspakken er avgjørende for når det er mulig å gå av med 70% pensjonsnivå
- Forskjellen mellom gruppen med AFP og ytelsespensjon og gruppen med bare OTP er 4-5 år
- Spredningen i når pensjonsnivået oppnås er større i gruppen som ikke har AFP
- Mulig avgangsalder i ulike næringer varierer
  - Nær sammenheng med utbredelsen av de ulike pensjonsordningene i næringene og tariffdekning

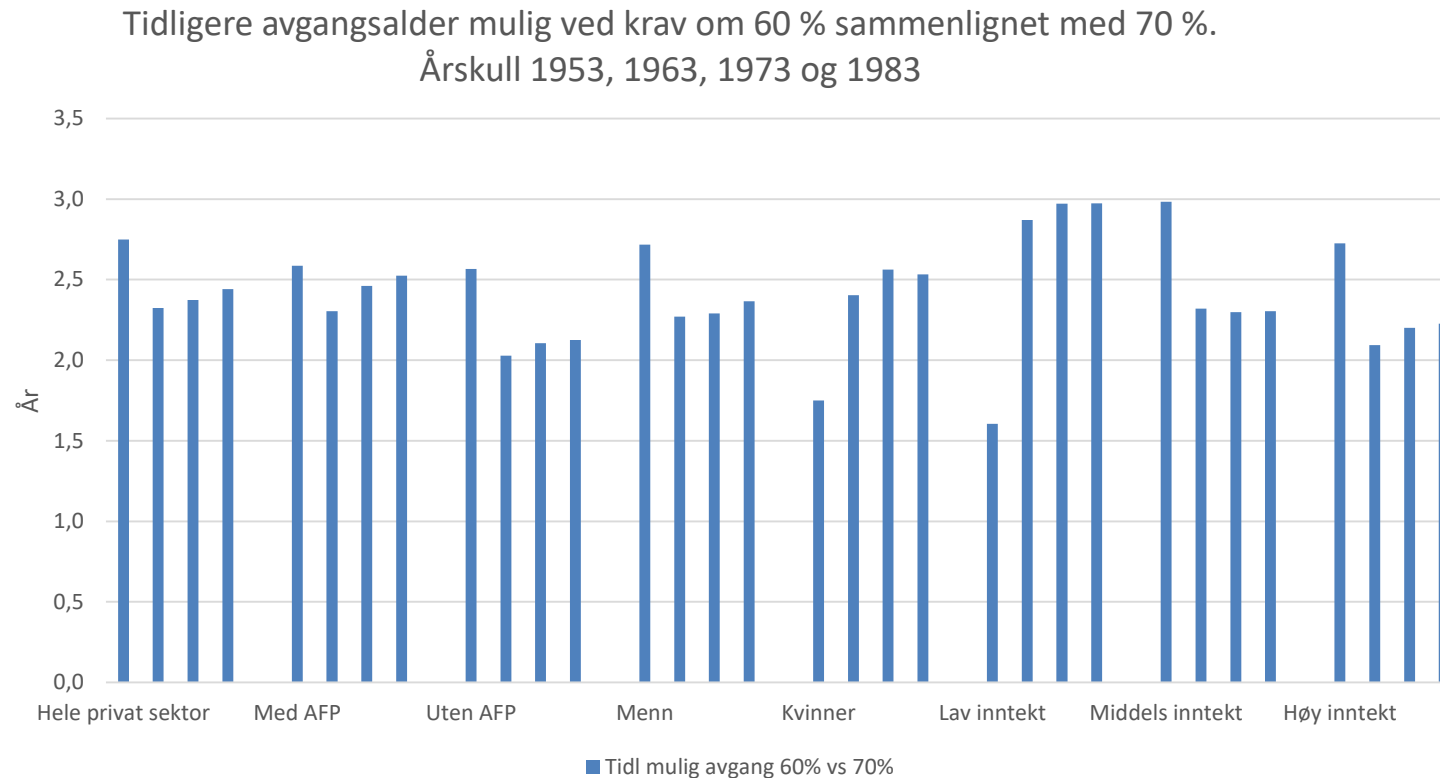
Median alder for oppnåelse av 60 %. Årskull 1953, 1963, 1973 og 1983 i rekkefølge.

Pensjonsperiode og levetid

Forskjell i avgangsalder etter ulike pensjonsnivåer

Kommentarer til figurene

- Hvis pensjonsmålet senkes til 60 % av snittinntekt kan målet oppnås ca 2 år før
- Stort sett samme fordelingsbilde
- Lavinntektsgrupper har større sensitivitet på avgangsalder

Konklusjon – pensjonsmessige virkninger

- Den utvidede pensjonsreformen løftet privat pensjonsdekning og opptjening gjennom lov og tariffavtale. Også en markedsreform.
- Men, (nye) ulikheter i privat pensjonsdekning – offentlig sektor og todelt privat pensjonsmarkedet
- Ulikheter i fremtidige totale pensjonsnivåer er drevet av arbeidsmarkedsposisjon (private tillegg) og evne til å forlenge yrkeskarrieren – private tillegg avgjørende for akseptable fremtidige pensjonsnivåer.
- Pensjonsperioder flater ut
- Nok i pensjon? Det kommer an på

Tydlig generasjonseffekt på pensjonsnivå.

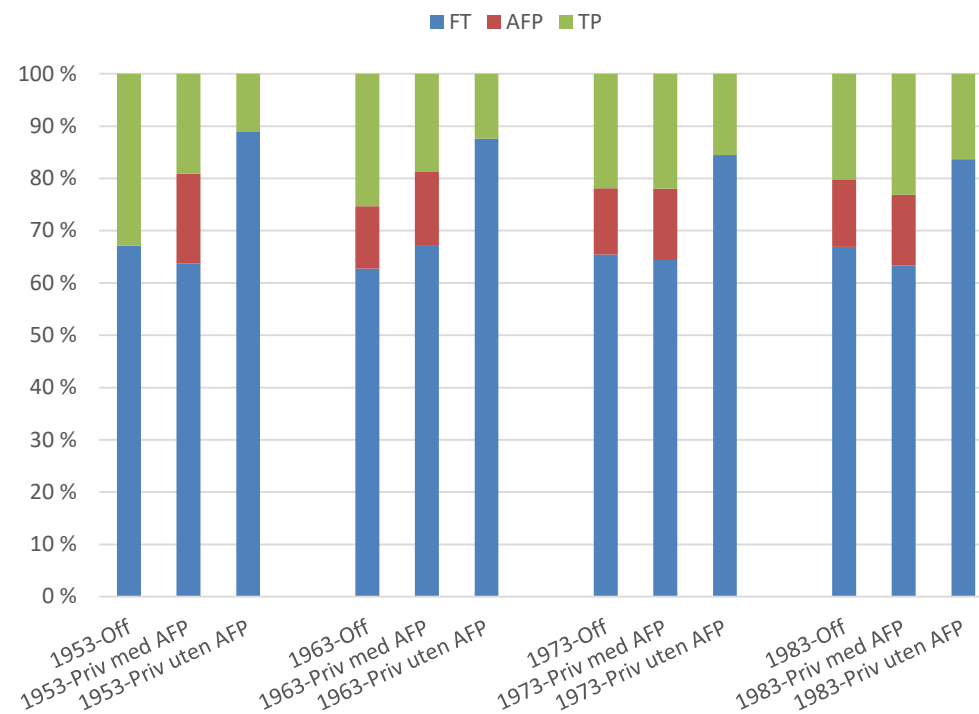
Store ulikheter i muligheten for å sikre et tradisjonelt pensjonsnivå på 2/3 av livsinntekten

Endringer i skatt på pensjon avgjørende

Sammenheng mellom pensjonsdekning og mulighet til å forlenge karrieren?

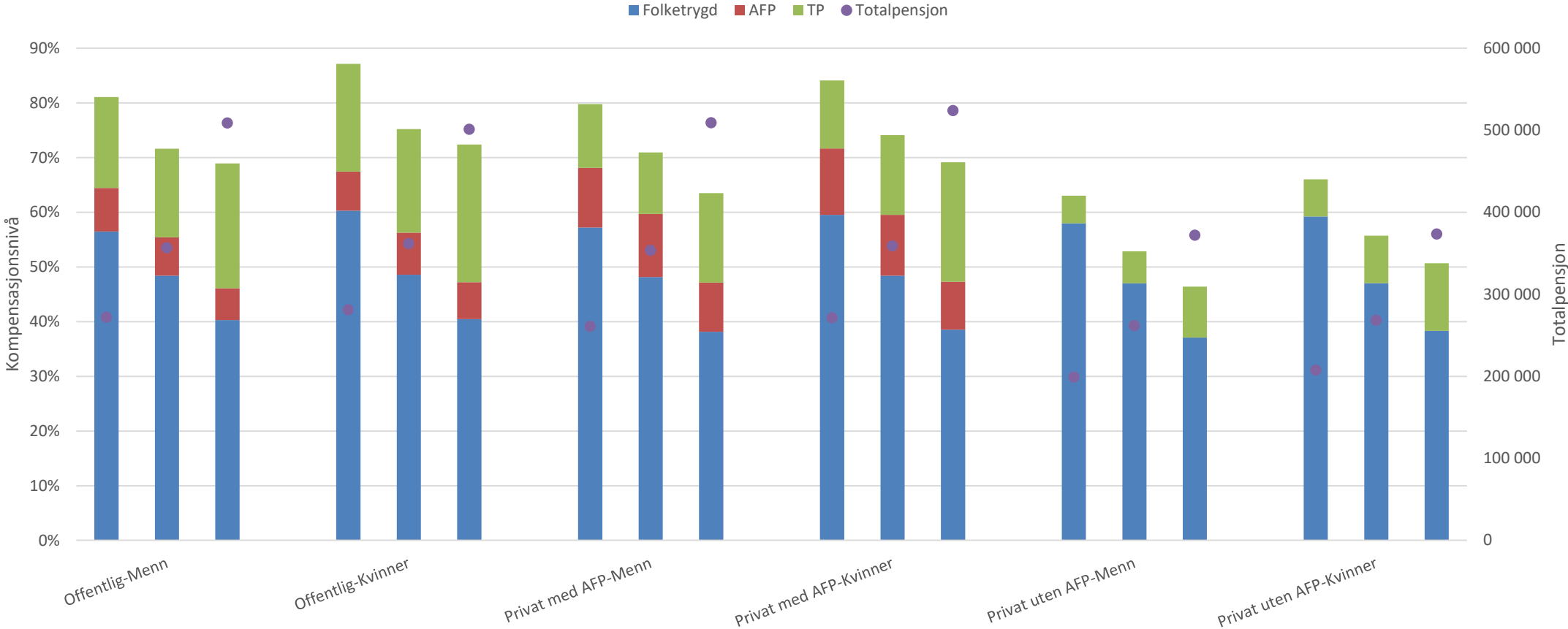
Offentlig ansvar og folketrygdens rolle

Folketrygden har, og vil fortsette å ha stor betydning
Betydelig omfordelende virkning
Sentralt i et kjønnsperspektiv

Kompensasjonsnivåer ved 67 års uttak etter inntekt (lav, medium, høy), kjønn og sektor.

Stat, marked eller forhandlinger?

Pensjonsreformen flytter beslutninger fra politikken til arbeidsmarkedet – direkte og indirekte

Tydelige virkninger av ulike styringssystemer – tariffavtale og utforming av AFP og offentlig tjenstepensjon vs markedsbasert innskuddspensjon

Ny statlig reguleringsambisjon – OTP og sterkere pensjonspolitiske ambisjoner i reguleringen av pensjonsmarkedet

Fremtidige endringer innvevd i etablert forhandlingsøkonomi i pensjonspolitikken- aldersgrenser m.m.

